

Леоненко Н. А., к.е.н., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Leonenko N., Ph.D in economics, researcher of Scientific department of management problems in the field of civil protection of Training Research and Production Center of The National University of Civil Defence of Ukraine, Kharkiv

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

IMPROVEMENT OF MECHANISM OF GOVERNMENT CONTROL OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC POTENTIAL OF REGION

У статті розглянуто теоретичні положення та деякі особливості державного регулювання розвитку економічного потенціалу регіону, що мають безпосередній вплив на сталість соціально-економічного розвитку держави та актуалізують питання ефективності регіонального управління в сучасних умовах господарювання. Крім того, в статті визначено основні принципи державної регіональної політики та сформульовано певні шляхи удосконалення державного регулювання розвитку економічного потенціалу регіону.

Ключові слова: *економічний потенціал, державне регулювання, управління потенціалом економічного розвитку регіону, державна регіональна політика, механізм державного регулювання.*

The article deals with the theoretical positions and some features of state regulation of economic potential development in the region, which have a direct impact on the sustainability of socio-economic development of the state and actualize the issues of the effectiveness of regional management in modern economic conditions. In addition, in the article basic principles of public regional policy are certain and the certain ways of improvement of government control of development of economic potential of region are set forth.

Keywords: *economic potential, government control, management of economic development of region, public regional policy, mechanism of government control.*

Постановка проблеми. Формування, впровадження та продуктивне функціонування системи державного стимулювання розвитку регіонів потребує розробки чіткого механізму її реалізації, що повинно стати важливим елементом механізму державного регулювання регіонального розвитку з визначенням певних пріоритетів [1]. Перш за все, це питання формування ефективної регіональної політики; управління регіональним розвитком, подолання територіальних диспропорцій в розвитку регіонів; формування соціальної інфраструктури регіонів; створення сприятливого інвестиційного клімату й

передумов інноваційного прориву. Разом із тим, незважаючи на необхідність вивчення широкого кола питань, присвячених економічним і соціальним процесам у регіоні, основною метою наукового дослідження залишається пошук шляхів удосконалення державного регулювання сталого регіонального розвитку. Відповідні питання знайшли відображення у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яку затверджено Постановою №385 Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підвищення ролі регіонів як важливої ланки національної економіки повинно стати основою економічного піднесення країни в цілому, що окреслило значне коло актуальних питань подальшого розвитку національної системи регіонального управління в умовах ринкової економіки, які досліджено провідними вітчизняними науковцями такими, як В. Бакуменко, Ю. Білоконь, З. Варналій, В. Воротін, Б. Данилишин, М. Долішній, С. Домбровська, А. Дегтяр, В. Кравців, В. Куйбіда, І. Луніна, В. Мороз, С. Романюк, О. Скрипнюк, Л. Чернюк та інші.

Постановка завдання. За результатами аналізу виявити вплив ефективності державного регулювання на розвиток економічного потенціалу регіону та обґрунтувати шляхи удосконалення механізму державного регулювання регіональним розвитком.

Виклад основного матеріалу. Вагому роль під час державного регулювання економічного розвитку регіонів відіграє регіональна модель регулювання і оптимальна система (механізм), яка включає в себе такі складові: соціальний захист населення, безпосереднє управління регіонами, фінансове регулювання, законодавчо-нормативне управління.

Регіональний розвиток як об'єкт державного управління є складною системою взаємопов'язаних елементів зі своєю специфічною структурою, культурою та рівнем розвитку, яка суттєво впливає на соціально-економічну ситуацію в державі й безпосередньо залежить від неї щодо впровадження дієвих механізмів власної динаміки зростання, вирішує ряд внутрішніх проблем стосовно ефективного використання всіх наявних ресурсів на засадах самозабезпечення та самодостатності [3].

На формування регіональної соціально-економічної політики здійснюють вагомий вплив фактори, які можна представити чотирма групами: державна регіональна політика; фактори економічних відносин; соціально-економічні й управлінські фактори; природно-ресурсні та виробничі фактори.

Фактори першої з названих груп являють собою базу для досягнення економічних цілей, визначають основні пріоритети і встановлюють правові та інституційні обмеження. Друга група факторів може мати подвійне призначення – з одного боку, вони є базою для досягнення економічних цілей, з другого – цілями соціально-економічного розвитку регіону. Третю групу факторів зумовлюють досконалість ринкових відносин, міжнародний і міжрегіональний поділ праці, обґрунтованість регіональних ініціатив. Вони забезпечують організаційно-економічні передумови для вирішення актуальних проблем розвит-

ку регіону. Стан демографічної ситуації, природні запаси, географічне розміщення, виробничий та рекреаційний потенціали – фактори четвертої групи – впливають на функціональну та галузеву спрямованість регіональної соціально-економічної політики.

Відзначають вирішальне значення системи заходів, які активізують дію визначених вище факторів. Відмінність та ступінь впровадження кожного з чотирьох факторів потребує побудови п'яти груп механізмів політики соціально-економічного розвитку регіону: реалізації державної регіональної політики; обґрунтування її цілей; вдосконалення структури економічних відносин, раціональнішого використання природно-ресурсних та виробничих чинників розвитку; вдосконалення управлінських рішень [4].

Управління потенціалом економічного розвитку регіону є невід'ємною частиною реалізації державної регіональної політики. Відповідно до норм ст. 1 Закону України «Про засади державної регіональної політики» державна регіональна політика - система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності [5]. Тобто, державна регіональна політика повинна розглядатися як узгоджена діяльність державних та місцевих, регіональних органів державної влади, інститутів місцевого самоврядування, метою яких є забезпечення та створення внутрішнього потенціалу територій, створення сприятливого середовища для їхньої внутрішньої підтримки, сприяння гармонійному розвитку країни, підвищенню конкурентоспроможності регіонів як основи національної конкурентоспроможності. Слід відзначити вплив правового поля на розвиток та використання економічного потенціалу регіонів та держави загалом.

Державне регулювання направлено на досягнення єдиної цілі – забезпечення стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Категорія державного регулювання є однією з базових дефініцій в науці та практиці державного управління. Державне регулювання – сукупність цілеспрямованих форм, методів і напрямів впливу, що застосовуються органами державного управління для впорядкування системи суспільно-економічних відносин з метою стабілізації і пристосування існуючої суспільно-політичної системи до умов, що змінюються. Під регулюванням зазвичай розуміють діяльність, спрямовану на коригування роботи системи (елементів системи) з метою забезпечення досягнення системою (елементами системи) такого стану, який забезпечує її (їх) роботу відповідно до визначених характеристик. Тобто цей вид діяльності розглядається як регуляційний процес, метою якого є досягнення відповідного рівня взаємодії та злагодженості окремих частин [6].

У свою чергу, соціально-економічний розвиток регіону визначається наявністю, станом та ступенем використання його економічного потенціалу,

тому завдання стимулювання економічного розвитку може бути сформульоване як завдання стимулювання ефективного розвитку та використання структурних елементів економічного потенціалу – природного, трудового, наукового, технічного, технологічного, інформаційного, потенціалу техніко-економічних відносин, організаційно-економічних відносин, відносин економічної власності та потенціалу господарського механізму. Сутність економічного потенціалу полягає в забезпеченні прогресу в розвитку продуктивних сил, виробничих відносин та господарського механізму. Дослідження потенціалу регіону у всій сукупності його складових за допомогою аналізу регіональної ситуації дозволяє виявити спектр регіональних можливостей в контексті наявних можливостей їх реалізації в тих напрямках, які визначаються задачами ефективної регіональної політики.

Становлення та розвиток в Україні моделі сучасної ринкової економіки обумовило впровадження ефективних ринкових принципів господарювання, мотивацію підприємництва до продуктивної праці, піднесення національного виробництва та експортної діяльності та пошук дієвих механізмів державного регулювання. Необхідність економічного зростання вимагає доповнення основних принципів державної регіональної політики, узагальнення яких дозволило виділити та доповнити наступні принципи державної регіональної політики: конституційність та законність – реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України на основі чіткого розподілення задач, повноважень та відповідності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її кредитно-грошової, податкової, митної, бюджетної систем; гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів; диференціація надання державної допомоги регіонам відповідно до умов, критеріїв та термінів, визначених законодавством; стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування в розробці та реалізації заходів з регіонального розвитку.

В останній час в Україні дещо погіршились основні регіональні соціально-економічні показники такі, як інвестиції в основний капітал, інновації, прямі іноземні інвестиції, обсяги капітального будівництва, доходи і видатки місцевих бюджетів, показники сільськогосподарського та промислового виробництва, зовнішньоекономічна діяльність та інші. Так, за статистичними даними III кварталу 2016 року в економіку України залучено 204,5 млрд. грн. капітальних інвестицій. Це на 16,4 % більше ніж за відповідний період 2015 року. На перший погляд, це позитивна тенденція, але слід враховувати, що питома вага валового нагромадження основного капіталу в ВВП становить лише 13,2%. Тобто розміри інвестування не досягають навіть прийнятного мінімального рівня, якого було б достатньо для підтримки виробничих потужностей і соціальних об'єктів. А тим більше, їх зовсім недостатньо для базово-

вих інновацій і технологічного оновлення економіки (у середньому ступінь зносу основних фондів на кінець 2016 року складав 60,1 %) [7].

Пріоритетним напрямом удосконалення державного регулювання розвитку економічного потенціалу регіону необхідно визначити формування нової якості регіональної політики в Україні.

Отже, доцільно виділити наступні шляхи удосконалення механізму державного регулювання розвитку економічного потенціалу регіону:

1. Формування інституційного та законодавчого забезпечення розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

2. Прозорість та об'єктивність в прийнятті управлінських щодо визначення перспектив розвитку економічного потенціалу регіону.

3. Удосконалення механізму розподілу матеріальних і фінансових ресурсів між місцевими органами державної влади й органами місцевого самоврядування.

4. Подолання соціальної апатії та зневіри населення в ефективності соціально-економічних реформ на регіональному рівні внаслідок корупційних і протиправних дій окремих представників місцевої влади [8].

Сучасною ознакою розвитку України є спрямованість на європейську інтеграцію. Це ставить перед нашою державою низку актуальних завдань, пріоритетного значення серед яких набувають: реформування владних відносин, визначення стратегії реалізації принципів стійкого розвитку на національному, регіональному та місцевому рівнях; підвищення конкурентоспроможності регіонів. Практичне втілення цих завдань потребує удосконалення національної системи регіонального управління, реформування адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування в інтересах територіальних громад [9, с.27].

Висновки. Таким чином, задача державного регулювання економічного розвитку може бути сформульована як задача стимулювання ефективного розвитку та використання структурних елементів економічного потенціалу – природного, трудового, наукового, технічного, технологічного, інформаційного, потенціалу техніко-економічних відносин, відносин економічної власності та потенціалу господарського механізму. Сучасний стан та розвиток економічного потенціалу регіону, модифікація механізмів та інструментів державного управління регіональним розвитком, зміна системи взаємодії органів місцевої влади потребує пошуку оптимальних управлінських моделей, заснованих на принципі партнерства держави та її регіонів. Попри якісні зміни, що відбулися в системі управління регіональним розвитком, політиці держави в цій сфері бракує системності, виваженості та дієвості.

Список використаних джерел:

1. Пепа Т. В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України / Пепа Т. В. – Черкаси: Брама-Україна, 2006. – 440 с.

2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249947810>.

3. Войтик О. Особливості державного управління регіональним розвитком: теоретичні аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_01\(32\)/5.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_01(32)/5.pdf).
4. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: підручник / Стеченко Д. М. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.
5. Закон України « Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 // Відомості Верховної Ради України - № 13, 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
6. Мороз В.М. Державне регулювання / В.М. Мороз // Енциклопедичний словник з державного управління (уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К.: НАДУ, 2010. – 820 с.) – С. 148.
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dia.dp.gov.ua/ru/investicii-2016-medlennyj-no-optimistichnyj-rost/>.
8. Н.В. Бондарчук. Пріоритети регіональної соціально-економічної політики держави // Державне управління: удосконалення та розвиток. - №5,2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=137>.
9. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2010. – 288 с.

References:

1. Пера, Т. V. *The Regional dynamics and transformation of economic space of Ukraine* [Reghionaljna dynamika i transformacija ekonomichnogho prostoru Ukrajinu]. Cherkasy: Brama-Ukrajinu. 2006. Print.
2. State strategy of regional development on a period 2020. [Derzhavna strateghija reghionaljnogho rozvytku na period do 2020 roku]. 2017. Web. <<https://www.kmu.gov.ua/ua/news/249947810>>.
3. Voityk, O.E. Features of state administration regional development : theoretical aspects [Osoblyvosti derzhavnogho upravlinnja reghionaljnym rozvytkom: teoretichni aspekty]. 2017. Web: <[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_01\(32\)/5.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_01(32)/5.pdf)>.
4. Stechenko, D.M. *Placing of productive forces and regionalism* [Rozmishennja produktyvnykh syl i reghionalistyka]. Kyiv: Vikar. 2006. Print.
5. Law of Ukraine "On principles of public regional policy" [Zakon Ukrajinu «Pro zasady derzhavnoji reghionaljnoji polityky»]. 2015. Web: <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>>.
6. Moroz, V.M. Government control [Derzhavne reguljuvannja]. *Encyklopedy`chny`j slovny`k z derzhavnogo upravlinnja*. Kyiv: NADU, 2010. Print.
7. Investment 2016 – slow but optimistic growth [Investy`ciyi 2016 - povil`ne, ale opty`misty`chne zrostannja] 2016. Web: <<http://dia.dp.gov.ua/ru/investicii-2016-medlennyj-no-optimistichnyj-rost/>>.
8. Bondarchuk, N.V. Priorities of regional socio-economic politics of the state [Priorytety reghionaljnoji socialjno-ekonomichnoji polityky derzhavy] *Derzhavne: udoskonalennja ta rozvytok* 5 (2010). Web: <<http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=137>>.
9. Vorotin, V.E. (Ed). *State administration regional development of Ukraine* [Derzhavne upravlinnja reghionaljnym rozvytkom Ukrajinu]. Kyiv: NISD . 2010. Print.